“Maturidi ve Eşari Mezhepleri Arasındaki İhtilaflı Meseleler Risalesi” Metninin Türkçe Tercümesi

Mukaddime

Rahman ve Rahim olan Allah’ın ismiyle

Biliniz ki Şeyh Ebu Hasan el-Eşari ve sonrasında gelen İmam Ebu Mansur el-Maturidi ehl-i sünnetin imamları ve önde gelenleridir. Yine biliniz ki: İmam Şafii’nin tabileri akaitte İmam Eşari’ye, fıkıhtaysa İmam Şafii’ye uymuşlar; İmam Ebu Hanife’nin tabileriyse akaitte İmam Maturidi’ye, fıkıhtaysa İmam Ebu Hanife’ye uymuşlardır.

Hocalarımızdan bazıları (Allah Teala onlara merhamet etsin) bizlere böyle söylediler.

İki imam ve tabileri arasında on iki mesele haricinde hiçbir itikadi konuda ayrılık yoktur. Bu meseleler şunlardır:

Birinci Mesele

İmam Maturidi şöyle dedi: Tekvin (yaratma); diğer sıfatlar gibi ezeli, Allah Teala’nın zatıyla kaim bir sıfattır ve Mükevvin’nin (Yaratıcı’nın) gayrısıdır (Yaratıcı’yla aynı değildir fakat ondan ayrı da değildir). Allah Teala’nın ezeli irade sıfatının irade edilenlerle var oldukları sırada alakalanması gibi tekvinde de alemin her bir cüzü, var olduğu zamanda Yaratıcı’yla alakalanır. Allah Teala’nın ezeli kudret sıfatı için de yine aynısı geçerlidir.

İmam Eşari şöyle dedi: Tekvin Allah Teala’nın zatıyla kaim olmayan, hadis (sonradan var olan), ezeli olmayan fiili sıfatlar kabilinden bir sıfattır. İcat (yoktan var etme) gibi fiili sıfatların tamamı hadistir. Alemin varlığıysa tekvin sıfatıyla değil, Allah Teala’nın “Ol” hitabıyla alakalıdır.

İkinci Mesele

İmam Maturidi şöyle dedi: Allah Teala’nın kelamı duyulamaz. Duyulan ona delalet eden şeylerdir.

İmam Eşari şöyle dedi: Allah Teala’nın kelamı duyulabilir. Musa’nın anlatımıyla ondan meşhur olan görüş budur.

İbn Furek şöyle dedi: Kuran okuyan kimsenin yanında duyulan iki şey vardır: Kuran okuyanın sesi ve Allah Teala'nın kelamı.

Kadı Bakillani söyle dedi: Allah Teala'nın kelamı evrenin şimdiki kanunlarına göre duyulamaz ancak Allah Teala'nın istediği kulları için adetini delerek ses ve harfler vasıtası olmaksızın yarattıklarından istediklerinin kelamını duymasını sağlaması mümkündür.

Ebu İshak el-İsferayini ve tabileri şöyle dedi: Allah Teala'nın kelamı asla duyulamaz. Bu, el-Bidaye'de de geçtiği üzere İmam Maturidi'nin görüşüdür.

Üçüncü Mesele

İmam Maturidi şöyle dedi: Alemin Yaratıcı'sı, hikmet ilim manasında da olsa fiillerindeki mükemmellik (ihkam) manasında da olsa hikmet sıfatına sahiptir.

İmam Eşari şöyle dedi: Hikmeti ilim manasında alırsak o, Allah Teala'nın zatıyla kaim olan ezeli sıfatlardan olur. Ancak ihkam manasında alırsak hikmet, tekvin kabilinden hadis bir sıfat olmuş olur. Allah Teala'nın zatı onunla vasıflandırılamaz.

Dördüncü Mesele

İmam Maturidi şöyle dedi: Allah Teala cevher olsun araz olsun kâinatın tamamından itaat ve ma'siyet (itaatsizlik) irade eder. Ancak itaat Allah Teala'nın meşiyyeti (dilemesi), iradesi, kazası, kaderi, rızası, sevgisi ve emriyle vaki olurken ma'siyet sadece meşiyyeti, iradesi, kazası ve kaderiyle vaki olur; rızası, sevgisi ve emriyle vaki olmaz.

İmam Eşari şöyle dedi: Allah Teala'nın rızası ve sevgisi iradesi gibi tüm kâinata şamildir (kapsayıcıdır).

Beşinci Mesele

İnsanın takatinin yetmediği şeylerle mükellef kılınması **İmam Maturidi**'ye göre aklen imkansızdır ancak tahmili değildir. **İmam Eşari**'ye göre ikisi de mümkündür. (İmam Maturidi'ye göre tahmil, yapılması durumunda sevap, yapılmaması durumunda da cezanın gerekmediği emirler için kullanılır.)

Altıncı Mesele

İmam Maturidi şöyle dedi: Teklif (dinen sorumlu tutulmak) ile ilgili bazı hükümler akılla bilinebilir. Çünkü akıl, kendisiyle bazı şeylerin güzel veya çirkin olduğu idrak edilen bir

alettir. İmanın ve Mün'im'e (nimet verene) şükretmenin güzel olduğu, her ne kadar bildiren ve vacip kılan Allah Teala olsa da akıl vasıtasıyla idrak edilir. Bu, dinen vacip olan bazı şeyleri bildirenin Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ve hakiki mucibin (vacip kılanın) Allah Teala oluşu gibidir (akılla bilinir ancak vacip kılan Allah Teala'dır). Öyle ki **İmam Maturidi** "Göklerin ve yerin yaratılışını görmesi sebebiyle, yaratıcısını bilmeyen kimsenin özrü yoktur (Yaratıcı'ya inanmaması durumunda bundan sorumludur)." ve "Allah Teala peygamber göndermeseydi bile yaratılanlara Allah Teala'yı akıllarıyla bilmek vacip olurdu." demiştir.

İmam Eşari şöyle dedi: Akıl bazı şeylerin güzelliğini ve çirkinliğini idrak edebilse de hiçbir şey, şeriat olmaksızın sadece akılla vacip veya haram olmaz. İmam Eşari'ye göre teklifle (sorumlu tutulmayla) ilgili tüm hükümler duymaya (nakle) bağlıdır.

Yedinci Mesele

İmam Maturidi şöyle dedi: Sa'id (saadette olan, kurtuluşa eren kişi) şekavete (saadetin zıttı, kötülük) düşebilir, şaki de saadete erebilir.

İmam Eşari şöyle dedi: Son an ve akıbet haricinde saadete ve şekavete itibar edilmez (kişinin saadette mi şekavette mi olduğu bilinmez).

Sekizinci Mesele

İmam Maturidi şöyle dedi: Küfrün affı (kafirlerin affedilmesi) aklen imkansızdır.

İmam Eşari şöyle dedi: Aklen mümkündür ancak sema' ile (nakille) imkânsız olmuştur.

Dokuzuncu Mesele

İmam Maturidi şöyle dedi: Müminlerin ateşte ve kafirlerin cennette sonsuz olarak bırakılması aklen ve naklen imkansızdır.

İmam Eşari şöyle dedi: Aklen mümkündür ancak nakille imkânsız olmuştur.

Onuncu Mesele

İmam Maturidi şöyle dedi: İsim ve müsemma (isimlendirilen zat) aynıdır.

İmam Eşari şöyle dedi: İsim, müsemma ve tesmiye (isimlendirme) birbirinden farklıdır.

Bazılarıysa ismi üç kısma ayırarak şöyle dedi: İsimlerin bir kısmı müsemma ile aynı, bir kısmı farklı, bir kısmı da ne aynısı ne de farklısıdır.

İttifak edilen husus: Tesmiyenin isim ve müsemmadan farklı oluşudur. Tesmiye: müsemma ile kaim olan sıfattır.

On Birinci Mesele

İmam Maturidi şöyle dedi: Erkeklik peygamberliğin şartlarındandır. Kadınların peygamber olmaları caiz değildir (imkansızdır).

İmam Eşari şöyle dedi: Erkeklik peygamberliğin şartlarından değildir. Kadınlık peygamberliğe zıt düşmez.

On İkinci Mesele

İmam Maturidi şöyle dedi: Kulun fiilleri "kesp" diye isimlendirilir, "halk (yaratma)" olarak isimlendirilmez. Hakk Teala'nın fiilleri ise "yaratma" olarak isimlendirilir, "kesp" diye isimlendirilmez.

İmam Eşari şöyle dedi: Fiil dediğimiz şey hakikatte bir icattan (yoktan var etmeden) ibarettir. Kulun kesbi mecazen "fiil" diye isimlendirilir.

Denildi ki: Kudret sahibinin tek başına yapmasının mümkün olduğu fiiller "halk", mümkün olmadığı fiiller "kesp" diye isimlendirilir.

Hâtime

İbni Kemalpaşazade'nin (Allah ona merhamet etsin) risale-i şerifesi tamamlandı.

Hikmetullah Turgut

Amman/Ürdün

20.07.2024 Cumartesi 04:20